

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ ΕΚΧΩ

ΕΒΔΟΜΑΔΙΑΙΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΤΟΣ Α'.

— 2 ὁκτωβρίου 1893. —

ΤΕΥΧΟΣ Δ'.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΣΤΑΥΡΟΥ

Εἶναι γνωστὸν εἰς πάντας ὅτι ὁ Χριστιανισμός, κατὰ τὰς πρώτας ἡμέρας τῆς συστάσεως αὐτοῦ, ἐδανείσθη, πλείονα τοῦ ἐνὸς σημεῖα τῆς ἐξωτερικῆς λατρείας παρὰ τοῦ παλαιοῦ κόσμου τὸν ὁποῖον ἐμέλλε ν' ἀνακαινίσῃ. Καὶ οἱ μᾶλλον ὀρθοδόξως ἀρχαιολογοῦντες δὲν ἀπεσιώπησαν οὐδ' ἡρνήθησαν τὸ φυσικώτατον τοῦτο γεγονός· ἡ παράστασις τοῦ Ἰησοῦ τοῦ φέροντος ἐπ' ὤμων τὸν ἀμνὸν ὑπομνήσκει, ὅχι πόρρωθεν, τὸν Μοσχοφόρον Ἑρμῆν, ἡ εἰκὼν τοῦ Ὀρφῆως, ἀπαντωμένη συχνότατα εἰς τὰς Κατακόμβας, ἡρμηνεύθη ὡς παράστασις τοῦ Κυρίου διδάσκοντος, καὶ ἡ τῆς Ψυχῆς, αὐτόθι ἐπίσης εὐρισκομένη, ἐξηγεῖται ὡς ἡ ἀνθρωπίνη ψυχὴ, πρὸς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ τὴν θεῖαν ζωὴν ἐπτοημένη. Ἄλλ' ἰδίως ἡ περὶ τοῦ Σταυροῦ ἀρχαιολογία, τοῦ κατ' ἐξοχὴν χριστιανικοῦ συμβόλου, ἀνεπτύχθη ἐπὶ βάσεων τόσον εὐρέων καὶ τολμηρῶν, ὥστ' ἐφελκύνει ζωηρὰν τὴν περιέργειαν παντός, χωρὶς νὰ εἶναι ἀπηλλαγμένη καὶ οὐσιωδῶν ἐπιφυλάξεων.

Ὅτι τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ δὲν ἀνήκει ἀποκλειστικῶς εἰς τὴν χριστιανικὴν συμβολικὴν, ἀλλ' ἀπαντᾷ καὶ ἐν τῇ λατρείᾳ πλείστων καὶ διαφορωτάτων λαῶν, εἶναι, τοῦτο τοῦλάχιστον, πρᾶγμα ἀνεπίδεκτον ἀμφισβήτησεως καὶ κτῆμα πρὸ πολλοῦ τῆς ἐπιστήμης· οἱ διαμαρτυρόμενοι συγγραφεῖς συμφωνοῦσι σχεδὸν πάντες ἐπὶ τούτου καὶ ἐκ τῶν τάξεων αὐτῶν ὁ Mourant Brock, ὁ ἀπὸ τοῦ πανεπιστημίου τῆς Ὀξφόρδης, ἐξέδοτο τὴν καλλίστην ἱσὺς ἐπὶ τοῦ θέματος πραγματείαν (1879). Ἐκ δὲ τῶν καθολικῶν, οἱ μὲν παλαιότεροι, ὅπως π. χ. καὶ ὁ πολὺς Mont faucon, παρέρχονται καὶ πρὸς τὸ πρᾶγμα, ἐνῶ πρὸ μικροῦ ὁ ἀββᾶς Ansault, διὰ λίαν ἐνδιαφέροντος ὑπομνήματος, εἰσάγει εἰς τὴν ἀρχαιολογικὴν ἔρευναν δογματικὴν ἑρμηνείαν καὶ λύσιν τὰ μέγιστα εὐπρόσδεκτον γενομένην παρὰ τῷ ἀνωτάτῳ καθολικῷ κλήρῳ.

«Βλέπομεν, γράφει, τὸν σταυρὸν ἐπὶ πολυπληθῶν μνημείων τῆς ἀρχαιότητος ἐν τῇ Χαλ-

δαίκα καὶ τῇ Περσίᾳ, ἐν τῇ Ἰνδικῇ τῇ Φοινίκῃ, Ἑλλάδι, Ρώμῃ, Καρχηδόνι, παρὰ τοῖς Γαλάταις, Βρεττανοῖς καὶ Σκανδιναβοῖς, εἰς τὸν παλαιὸν κόσμον καὶ εἰς τὴν νέαν ἡπειρον· ἐπὶ μνημείων παντοειδῶν· νεκρῶν, οἰκιῶν, τύμβων καὶ μνημάτων, ὅπλων, νομισμάτων, ἐπίπλων ἐνδυμάτων, κοσμημάτων, εἴτε εἰς κοινὴν χρῆσιν προωρισμένων εἴτε εἰς θρησκευτικὴν.

« Τὸ δὲ σῆμα τοῦτο, τὸ ὅποῖον ἐκ πρώτης ὄψεως δύναται νὰ θεωρηθῇ, καὶ εἶναι πράγματι πολλῶς, ἀπλοῦν στοιχεῖον τῆς κοσμηματικῆς, λαμβάνεται γενικῶς παρὰ τῶν ἀρχαιολογούντων πάσης ἀποχρώσεως, ὡς τὸ κατ' ἐξοχὴν θρησκευτικὸν σύμβολον, τὸ πρῶτον, τὸ γενικώτατον καὶ ἀρχαιοτάτον, σημαῖνον τὴν ζωὴν, τὴν θείαν καὶ αἰώνιον, τὴν σωτηρίαν καὶ αὐτὸν τὸν σωτήρα· καὶ πῶς θὰ ἐξηγήσωμεν τὸ πρᾶγμα, ἀφοῦ ὄντως ὑφίσταται;» Τοῦτου τεθέντος ὁ συγγραφεὺς τοῦ ὑπομνήματος εὕρισκει τὴν ἐξηγήσιν καὶ τὴν πηγὴν τοῦ πράγματος εἰς ἀποκάλυψιν ὑπερφυσικὴν, ἥτις οὐχ' ἀπαξ ἐφανερώθη καὶ ἐν τοῖς πρὸ τοῦ Σωτῆρος χρόνοις· ὅπως σήμερον τὸν σταυρὸν τιμῶμεν εἰς μνήμην τοῦ μαρτυρίου, οὕτως καὶ διὰ τοὺς πρὸ αὐτοῦ λαοὺς ἀπεκαλύφθη ὡς τῆς σωτηρίας τὸ ὄργανον καὶ τῆς λυτρώσεως ἡ προφητεία.

Εἰς ἐκείνους τοὺς ὁποίους τυχὸν δὲν ἱκανοποιεῖ ἡ δογματικὴ ἀπόφασις τοῦ σοφοῦ ἀββᾶ, ἡ συγκριτικὴ ἐπιστήμη τῶν θρησκευμάτων καὶ τῶν μυθολογιῶν δίδει τὰς ἐξῆς ἐρμηνείας, περιοριζομένας ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς ἀνθρωπίνης νοήσεως καὶ ἀφισταμένας παντὸς ὑπερφυσικοῦ. Στηρίζονται δ' ἐξ ἀρχῆς αὐταὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἀκριβῶς παλαιῶν κειμένων τὰ ὁποῖα παραθέτων ὁ ἀββᾶς Ansault ἡρμήνευσεν κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς θέσεώς του.

Κατὰ τὴν κατασκαφὴν τοῦ ἐν Ἀλεξανδρίᾳ Σεραπείου, γενομένην τῇ διατρυγῇ τοῦ ἐπισκόπου τῆς πόλεως ταύτης Θεοφίλου, ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου (379—395) παρετηρήθησαν, ὅπως μαρτυρεῖ ὁ σύγχρονος συγγραφεὺς Σωζόμενος σήματα ἱερογλυφικὰ προσόμοια τῷ σταυρῷ· ταῦτα οἱ ἐμπείρως ἔχοντες τῆς ἱερᾶς γραφῆς ἡρμήνευσαν ὡς σημαίνοντα: *ζωὴν ἐπερχομένην*: τοῦθ' ὕπερ προήγαγε πολλοὺς ἐθνικοὺς νὰ προσέλθωσιν εἰς τὸν χριστιανισμόν, καθ' ὅσον μάλιστα ἄλλα γράμματα προήγγελλον ὅτι καταστραφῆσεται ὁ νεκρὸς ὅταν ἐξέλθῃ εἰς φῶς ἡ ρήτρα ἐκείνη· προσθέτει δὲ Σωκράτης ὁ Σχολαστικὸς ὅτι οἱ ἐθνικοὶ ἐθεώρουν τὸν σταυρὸν ὡς τι κοινὸν τῷ τε Χριστῷ καὶ τῷ Σεράπιδι, ἂν καὶ ἔχοντα ἄλλην δι' ἐκάτερον σημασίαν.

Ἡ προσέγγις ἄλλως τε καὶ ἐκείνην τὴν ἐποχὴν ἐν Αἰγύπτῳ τῶν θρησκευόντων τὸν Σέραπιν καὶ τῶν εἰς Χριστὸν πιστευόντων καὶ ἡ σύμπτωσις αὐτῶν εἰς πλείονα τοῦ ἐνὸς κοινὰ σημεῖα δὲν εἶναι πρᾶγμα πρῶτην φορὰν λεγόμενον ἢ ἀκουόμενον· ἐπιστολή τις περιεργωτάτη τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ διαρρήδην μαρτυρεῖ ὅτι ἐν Ἀλεξανδρίᾳ ἐκεῖνοι οἵτινες λατρεύουσι τὸν Σέραπιν εἶναι χριστιανοί, καὶ ἐκεῖνοι οἵτινες λέγονται ἐπίσκοποι τοῦ Χριστοῦ εἶναι πιστοὶ τοῦ Σεράπιδος. Οὐδεὶς ἐνταῦθα, λέγει, εἴτε Ἰουδαῖος ἀρχισυνάγωγος εἴτε σαμαρίτης ὑπάρχει μὴ ὢν ἀστρολόγος, οἰωνοσκόπος ἢ τοῦλάχιστον ἀγύρτης· ὁ ἴδιος ὁ πατριάρχης ὅταν ἔρχεται εἰς τὴν Αἴγυπτον ἀναγκάζεται ὑπὸ τῶν μὲν νὰ λατρεύῃ τὸν Σέραπιν, ὑπὸ τῶν ἄλλων νὰ λατρεύῃ τὸν Χριστόν.

Ὡς εἰκονογραφημένον, οὕτως εἰπεῖν, σχόλιον τῶν μαρτυριῶν τούτων ἔχομεν ἐν τῷ αἰγυπτιακῷ μουσεῖῳ τοῦ Λούβρου χάλκινον ἀγαλμάτιον θεοῦ αἰγυπτίας ἱερατικῆς φυσιογνωμίας καὶ περιάπτον ἐν σχήματι ἱέρακος ἢ ἄλλου οἰουδήποτε πτηνοῦ· ἀμφοτέρων αἱ κεφαλαὶ κορυφοῦνται εἰς σταυρὸν ἐλληνικόν· ⁽¹⁾ καὶ ἐκεῖνο μὲν παρίστησιν κατὰ πᾶσαν πιθανότητα τὸν Σέραπιν, ἐνῶ

(1) Σημειωτέον ὅτι διακρίνουμεν διάφορα εἶδη σταυρῶν· τὸν ὠτίτην φέροντα ἄνωθεν κρίκον, τὸν ἐλληνικὸν μετὰ ἴσων πλευρῶν, τὸν λατινικὸν ἔχοντα τὴν κάθετον μεγαλυτέραν, τὸν ἰνδικὸν ἢ σβάτικα τοῦ ὑποῖου

τὸ περίεμπτον ἐκτὸς πάσης ἀμφιβολίας συμβολίζει τὸν Ὁρον, υἱὸν τοῦ Ὀσιρίδου-Σεράπιδος, θεοῦ τῆς ἀναγεννήσεως καὶ τῆς ἄκρας θεότητος. Ὁ Σέραπιδης, κατὰ τὸν Letronne, εἶναι κυρίως εὐρημα τῶν Πτολεμαίων, ἐξελληνισίς τοῦ κατ' αὐτὸ αἰγυπτιακοῦ Ὀσιρίδου, προχειρισθεὶς εἰς ἐπίσημον θεότητα τοῦ κράτους ὅπως δέχεται τὴν κοινὴν λατρείαν πάντων, ἴσως δὲ καὶ τῶν Ἰουδαίων. Ὁ δὲ Ὀσίρις ἦτο ἀνέκαθεν ἐκ τῶν μεγίστων θεοτήτων τοῦ αἰγυπτιακοῦ πανθέου, τὸ κατ' ἐξοχὴν πανυπέρτατον καὶ κύριον ὄν, τοῦ ὁποῦο ἐκδήλωσις εἶναι ὁ ἥλιος, ὁ νυκτερινὸς ὅμως ὁ κεκρυμμένος καὶ μέλλων ν' ἀναφανῇ τὴν πρωΐαν ὑπὸ τὴν μορφήν τοῦ Ὁρου, υἱοῦ τοῦ καὶ τοῦ ἰδίου ἑαυτοῦ συγχρόνως· ἀντιπρόσωπος δ' αὐτοῦ ἐπὶ τῆς γῆς εἶναι ὁ ταῦρος Ἄπις θνήσκων ἐπίσης καὶ μετεμψυχούμενος εἰς τὸν ἴδιον ἑαυτὸν τοῦ· ὅπως ὅλοι οἱ Αἰγύπτιοι μετὰ τὸν θάνατόν των γίνονται Ὀσίριδες οὕτως καὶ ὁ Ἄπις γίνεται Ὁσὶρ-Ἄπις, Σέραπιδης τοῦτέστιν κατὰ τοὺς Ἕλληνας· ὡς δὴλον ἡ πρωτανεύουσα ἐν τῷ μύθῳ ἰδέα εἶναι ἡ τοῦ θανάτου καὶ τῆς ἀναγεννήσεως, ἡ ἀμοιβαία ἐναλλαγὴ τοῦ Θανάτου καὶ τῆς ζωῆς, τῆς ἡμέρας καὶ τῆς νυκτός, τοῦ θέρους καὶ τοῦ χειμῶνος· καὶ ταύτην τὴν ἐνεργὸν ἐν τῇ δημιουργίᾳ δύναμιν οἱ μεμνημένοι, ἐπερχομένην ζωὴν ὀνομάζοντες, ἐσυμβόλιζον διὰ τοῦ σταυροῦ.

Ἀκριβέστατα πρὸς τὴν μυστικὴν ταύτην διδασκαλίαν τῶν ἱερέων τῆς Μέμφιδος συμπέπει καὶ ἡ περὶ τοῦ Βάκχου Διονύσου ὀρφικὴ παράδοσις· ὁ ταυρόμορφος Βάκχος ἔλαβεν ἐπίσης εἰαίον θάνατον ὑπὸ τῶν Τιτάνων, ἀνεκλήθη δ' εἰς τὴν ζωὴν ἐν τῷ κόλπῳ τοῦ πατρὸς τοῦ Διὸς (διθύραμβος)· οὗτος προϊστάται τῶν ὑγρῶν καὶ θερμῶν σπερμάτων, ὧν ὁ οἶνος ὡς ἐκ τῆς ρευστῆς καὶ ζωηροῦ αὐτοῦ καταστάσεως, εἶναι τὸν σύμβολον· ἐν ἄλλοις ὅροις εἶναι ὁ προστάτης θεὸς τοῦ γενεσιουργοῦ σπέρματος, τῆς γονιμότητος τῶν ὄντων· καὶ ὡς τοιοῦτος συνδέεται πρᾶγματι καὶ ὁ Διόνυσος μετὰ τοῦ σταυροῦ· ἐν ἀρχαίῳ ἰδίῳ ἀγγείῳ, πολλὰκις περρατεθέντι, ταῖνα ἱερατικὴ ἥτις στεφανοῦ τὴν κεφαλὴν τοῦ θεοῦ, κοσμεῖται ὑπὸ σειρᾶς ὅλων σταυρῶν· πλῆθος ἀγγείων τοῦ λουβροῦ ἰταλλοελληνικῶν φερόντων ἐγγράπτους παραστάσεις βακχικῶν σκηνῶν παρουσιάζει τὸν σταυρὸν ἐπίσης· τέλος εὐρέθη ἐν Ἡρακλείῳ καὶ ἐπὶ ἄρτων ἐν φυσικῇ καταστάσει οἵτινες ἀπετέλουν τὸ μυστικὸν δεῖπνον τῶν ἱερῶν ὁρίων. Τὴν αὐτὴν δ' ἀναμφιβόλως σημασίαν ἔχει καὶ ὁ σταυρὸς ὁσάκις ἀπαντᾷ φερόμενος ὑπὸ τοῦ Σαμψῆ-Βουλ π. χ. υἱοῦ τοῦ Σαλμαναζάρ (882 π. χ.) καὶ τοῦ Ἀσσούρ-Ναζήρ-Χαβάλ, βασιλέως τῆς Ἀσσυρίας (930 π. χ.) ἐν τοῖς ἀναγλύφοις τῆς Νινευί, ἅτινα κοσμοῦσι νῦν τὸ Βρεττανικὸν μουσεῖον, ἐν τοῖς γαλατικοῖς τάφοις καὶ ἐν τοῖς Τρωϊκοῖς εὐρήμασιν τοῦ Σλίεμανν. Καὶ ἡ περιώνυμος δὲ ἰνδικὴ σβάστικα (ἐξ ἧς τὴν ἀρχὴν ἔλαβεν ὁ χαρτεῖς μέανδρος) παρὰ τὴν ἀποκλειστικὴν ἐρμηνείαν τοῦ Max Müller καὶ τοῦ Burnouf, παραδεχομένην αὐτὴν ὡς ἀπλοῦν σύμβολον εὐαιωνισμοῦ καὶ εὐλογίας, δὲν δύναται βεβαίως νὰ ἐξαιρεθῇ τῆς κοινῆς ἐρμηνείας· τοσοῦτον μᾶλλον καθόσον κυροῦται αὕτη πέραν πάσης ἀμφισβητήσεως ὑπὸ ἀγαλματίου εὐρεθέντος ἐν Ἰσραήλ ὑπὸ τοῦ Σλίεμανν καὶ δημοσιευθέντος ἰδίᾳ ἐν τῇ Revue de l'École d'Anthropologie (15 Μαΐου 1891).

Ταῦτα πάντα ἐξηγοῦσιν ἐπαρκῶς τὴν γενίκευσιν τοῦ συμβόλου τοῦ σταυροῦ. Τὸν ἄνθρωπον τῶν πρώτων ἡμερῶν ἐξέπληξεν, ὡς τόσα ἄλλα φαίνόμενα, καὶ τὸ μυστήριον τῆς διαρκείας καὶ δικαιώσεως τῆς ζωῆς· ὁ ἀφελέστερος δὲ τῆς δι' οὗ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς παρεστάθη, ὑπεχώρησεν ἐννοεῖται βραδύτερον, ὅταν ὁ πολιτισμὸς ἐκάλυψε διὰ συνθηματικῶν μέσων πολλὰς γυμνὰς ἀληθείας, εἰς τὸ τελειωμένον σύμβολον τοῦ σταυροῦ.

ἐκάστη τῶν ἴσων πλευρῶν τελειώνει εἰς γάμμα κατὰ τὴν αὐτὴν πάντοτε διεύθυνσιν τείνον, καὶ τέλος εἰς τὸν ἔχοντα ἁπλῶς σχῆμα Ταῦ.

Τὰ ἀρχαῖα ὕλικώτατα ἐκεῖνα σύμβολα, εἶναι ἀνάγκη νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι προσέλαβον χαρακτῆρα ἀγαπητῆς ἐξιδανικεύσεως, ἥδη ἐνωρίς, ἐν τοῖς ὀργίοις καὶ τελεταῖς τοῦ Βάκχου καὶ τοῦ Σεράπιδος, περὶ ὧν συνήθως τόσον κακὴν ἀποκλειστικῶς ἰδέαν ἔχομεν ἐσχηματισμένην· προσιδιάζοντα δὲ πλέον ἐπακριβῶς εἰς τὴν ἠθικὴν ἀναγέννησιν, εἴτε ἐν τούτῳ εἴτε ἐν ἐτέρῳ κόσμῳ, παρέλαβεν ἐν τοιαύτῃ ἀναπτύξει ὁ χριστιανισμός· ἄλλως τε παρουσίαν τὸ διπλοῦν πλεονέκτημα διὰ τὴν νέαν θρησκείαν καὶ νὰ τὴν καθιστῇ σεβαστὴν καὶ ὁπωσδήποτε ἀποδεκτὴν παρὰ τῷ παλαιῷ ἀνθρώπῳ, καὶ νὰ υπομιμνήσκει συγχρόνως τὸν θάνατον καὶ τὴν ἀνάστασιν τοῦ ἰδρυτοῦ αὐτῆς· ἰδέαι αἵτινες ὑπελάνθανον ἥδη ἐν τῷ σταυρῷ τοῦ Σεράπιδος καὶ τοῦ Βάκχου.

Φαίνεται δ' ὅτι οἱ χριστιανοὶ ἐπὶ μακρὸν εἶχοντο στερεῶς καὶ ἀπαράμεικτος τοῦ παλαιοῦ συμβόλου, διότι ὁ καθ'αυτὸ σταυρός, ὁ λατινικὸς λεγόμενος σταυρός ἐν τῇ ἀρχαιολογίᾳ, μόνος περὶ τὰ τέλη τοῦ IV αἰῶνος ἐμφανίζεται ἐν ταῖς ρωμαϊκαῖς κατακόμβαις· πολὺ δὲ βραδύτερον ἐφάνη ὁ οὕτως καλούμενος σταυρός τοῦ ἀγ. Ἀνδρέου ὁ ἔχων τὸ σχῆμα Χ. Καὶ ὅταν δὲ ἀκόμη ὁ σταυρός ἀπέβη τὸ ἐπίσημον καὶ κανονικὸν σύμβολον τῆς Ἐκκλησίας, διετήρησεν ἀπαρεγγλίστως τὴν μυστικὴν ἐκδοχὴν τῶν ἀρχαίων ἐνσήμων· ἐν τοῖς συγγράμμασι τῶν Πατέρων καὶ τοῖς λειτουργικοῖς βιβλίοις ὁ σταυρός καλεῖται τό: Ξύλον τῆς ζωῆς (lignum vitae): Σταυρός ἡ ἡμετέρα ζωὴ (Crux vita nostra). Εἶναι λοιπὸν καὶ ὁ χριστιανικὸς σταυρός, ὑπὸ τινι τοῦλάχιστον ἔποψιν, ἡ ἐπερχομένη ζωὴ τοῦ Σωζομένου. Ὁ θάνατος τοῦ κυρίου διὰ τοὺς πιστεύοντας ἦν ἡ ἀφετηρία τῆς ἀναγεννήσεως τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, καὶ ἡ πηγὴ νέας πνευματικῆς καὶ μακαρίας ζωῆς. (Ἐξ ἀναγνώσεως).

I. Ν. ΓΡΥΠΙΑΡΗΣ

ΚΑΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑΙ.

³Ἦτο γάμος συμφέροντος.

⁴Εκεῖνος ἦτο εἰς ὥριμον ἡλικίαν, ὑπὸνδρευσε καὶ τὴν τελευταίαν ἀδελφὴν του, ὥστε ἡλαφρώθη ἀρκετὰ τὸ θυλάκιόν του καὶ ἡσθάνθη τὴν ἀνάγκην νὰ ἀνανεώσῃ ὅσα ἐπῆραν οἱ τρεῖς γαμβροὶ του καὶ νὰ φέρῃ οἰκοδόσποιαν εἰς τὸν οἶκόν του.

Εἷς ἐκ τῶν γνωστῶν του, γέρον σεβάσμιος, ὁ ὁποῖος εἰς χρόνια περασμένα ἐπηγγέλετο τὸν προξενήτην, κληρονομήσας τὸ ἐπάγγελμα ἐκ τῆς μητρὸς του, περιωνύμου προξενητρίας, ἀνέλαβε νὰ τοῦ εὖρῃ βαλάντιον καὶ οἰκοδόσποιαν. Ὁ σεβάσμιος γέρον, ἦτο τῶρα ἀπλούςτατα ἐρασιτέχνης, διότι αἱ ἐποχαὶ ἡλλαζαν καὶ δὲν ἔχουν πλέον ἀνάγκην μεσιτῶν τὰ συνοικεσία.

⁵Εκεῖνη ἦτο κόρη καλῆς οἰκογενείας, ὀρφανὴ πατρός, μὲ καλὴν ἀνατροφὴν καὶ συνειθισμένη νὰ περνᾷ ἓνα μῆνα τοῦ θέρους εἰς Κέρκυραν, πατρὶδα τῆς μητρὸς τῆς, ἡ ὁποία ἀπὸ φυσικὴν φιλοπατρίαν, ἂν καὶ πρὸ τριακονταετίας κάτοικος τῆς πόλεώς μας, ἔπεμψεν ὅμως, μὲ ὅλην τὴν πικρίαν τοῦ χωρισμοῦ, τὰ κοράσιά της νὰ ἐκπαιδευθῶσιν εἰς τὸ ἐν Κερκύρᾳ Ἀρσάκειον.

⁶Ἡ Ἐλίξα ἦτο πολὺ χαρίεσσα· ἐλάτρευε τὴν μουσικὴν καὶ ἐπόθει τὰς φυσικὰς καλλονὰς τῆς Κερκύρας, ἂν καὶ ἔζη εἰς μίαν ἐκ τῶν ὀραιοτέρων πόλεων τῆς οἰκουμένης.